

Η «Απόδοσις» των Εορτών και η ιστορία της

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Ο όρος «**απόδοσις**», συναντάται στη λειτουργική γλώσσα με την εξής έννοια: Μετά την πάροδο οκτώ συνήθως ημερών επανάληψης κάποιας εορτής, η διάρκεια της οποίας παρατείνεται και μετά την εορτή, μέχρι και την ημέρα της απόδοσης.

Με ρητή διάταξη του Μωσαϊκού Νόμου, οι μεγάλες Ισραηλιτικές εορτές διαρκούσαν 8 ημέρες. (Έξοδος 2/β: 15-19, Λευϊτικό 23/κγ: 36-39 και Αριθμοί 29/κθ: 35). Αυτή τη συνήθεια την κληρονόμησε και η Χριστιανική λατρεία. Πρώτη μαρτυρία περί παράτασης Χριστιανικής γιορτής για οκταήμερο, παρέχεται από τον Ευσέβιο, και πρόκειται για τα εγκαίνια των βασιλικών Τύρου και Ιεροσολύμων

(355). Αυτό όμως ήταν κάποιο έκτακτο γεγονός. Πάντως πολύ ενωρίς επικρατούσε η συνήθεια, (τουλάχιστον στην Εκκλησία των Ιεροσολύμων), να παρατείνεται ο εορτασμός των μεγάλων Χριστιανικών εορτών του Πάσχα, των Επιφανείων και της Πεντηκοστής για οκτώ ημέρες.

Κατά την μαρτυρία της Αιθερίας (τέλος Δ΄ αιώνα), κατά τις οκτώ ημέρες της εβδομάδος του Πάσχα τελούντο καθημερινές Λειτουργίες. Τη Δευτέρα και Τρίτη στο Μαρτύριο, την Τετάρτη στον Ελαιώνα, την Πέμπτη στην Ανάσταση, την Παρασκευή στην Αγία Σιών, το Σάββατο στον Σταυρό και την Κυριακή και πάλι στο Μαρτύριο. (Itinerarium 39, έκδ. H. Pétré, *Ethérie, Journal de Voyage, Sources Chrétiennes* 21, Paris 1948, σ. 242).

Παρόμοια συνέβαιναν και κατά τις οκτώ ημέρες μετά την εορτή των Επιφανείων, με Λειτουργίες και τελετές στα διάφορα προσκυνήματα της αγίας Πόλεως, με ιδιαίζουσα λαμπρότητα και Εκκλησιαστική πομπή («Ac sic ergo per octo dies haec omnis laetitia et is hornatus celebratur in omnibus locis sanctis», Itinerarium 25, όπου και πριν, σ. 204). Τα ίδια γίνονταν και στη Βηθλεέμ κατ' αυτή την περίοδο. (Itinerarium 25, όπου και πριν, σ. 206).

Η πράξη της Μητέρας των Εκκλησιών, γρήγορα διαδόθηκε στην Ανατολή και τη Δύση. Ήδη η Αιθερία, μαρτυρεί, ότι και στην πατρίδα της, με τον ίδιο τρόπο εορταζόταν το οκταήμερο του Πάσχα (Itinerarium 25, όπου και πριν, σ. 241). Πράγματι, κατά το *Missale Mosarabicum*, καθορίζεται η διάρκεια της εορτής του Πάσχα σε επτά ημέρες και ο ιερός Αυγουστίνος γνωρίζει την πράξη αυτή στις Εκκλησίες της Αφρικής. Μάλιστα την αποκαλεί «παλιά εκκλησιαστική συνήθεια» (Epist. 55, PL 33, 204 - 223).

Στην Ανατολή οι ημέρες της «Διακαινησίμου» εβδομάδος θεωρούνταν ως «μία και η αυτή λαμπρόφορος ημέρα της Αναστάσεως». Μάλιστα Εκκλησιαστικοί κανόνες και πολιτικοί νόμοι (Πενθέκτης κανόνας ΞΣΤ', Βαλεντινιανού II [389]) επέβαλλαν την αργία για να μπορεί ο λαός να πηγαίνει στους ναούς. Διαρκούσε όμως η εορτή αυτή για σαράντα μέρες, μέχρι της αποδόσεώς της, την Τετάρτη πριν από την Αναλήψη, κατά την οποία ψαλλόταν όλη η αναστάσιμη ακολουθία του Πάσχα. Και έτσι «αποδιδόταν» η γιορτή.

Η γιορτή των Θεοφανείων, ακολουθούμενη στην Ανατολή από τη σύναξη του Προδρόμου, διαρκούσε (κατά τον ίδιο τρόπο) επί οκτώ ημέρες, αποδιδόμενη την 14η Ιανουαρίου. Στα Δυτικά λειτουργικά βιβλία βρίσκονται ίχνη του οκταήμερου εορτασμού μόνο μετά τον Η' αιώνα, ενώ στη Ρώμη μέχρι του ΙΒ' αιώνα η γιορτή διαρκούσε τρεις μόνο ημέρες.

Η άλλη μεγάλη παλιά γιορτή της Πεντηκοστής, ακολουθούμενη από τη γιορτή του Αγίου Πνεύματος, εορτάζεται ομοίως επί οκτώ ημέρες, ολοκληρώνοντας τον κύκλο των κινητών εορτών του έτους, μαζί με την Κυριακή μνήμης των Αγίων Πάντων. Στη δύση στο Γελασιανό ήδη ευχολόγιο (ΣΤ΄ αιώνας) απαντούν «orationes ad vespervas intra octavas pentecostes», αλλά ήδη από τον Ε΄ αιώνα ήταν στην Ανατολή και τη Δύση γνωστός ο οκταήμερος εορτασμός της εορτής. Ο Αμαλάριος μαρτυράει, ότι κάθε μία από τις των επτά ημέρες που ακολουθούσαν, ήταν αφιερωμένη προς τιμήν των επτά χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος. Και ολοκληρωνόταν η γιορτή κατά τον γαλλικανικό τύπο, το μετά απ' αυτή Σάββατο ή την Κυριακή, ή το αργότερο μέσω της εορτής της Αγίας Τριάδος.

Κατά μίμηση των εορτών αυτών και οι νεότερες δεσποτικές και θεομητορικές εορτές ακολουθήθηκαν από οκταήμερο εορτασμό, που ολοκληρωνόταν μέσω απόδοσης. Το μήκος όμως αυτού του μετά την εορτή εορτασμού, προσδιορίζεται εκάστοτε είτε από τυχόν άλλη γιορτή που ακολουθεί, είτε από τη σύμπτωση κάποιων απ' αυτών, στην περίοδο του Τριωδίου. Έτσι η γιορτή των Γενεσίων της Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου) αποδίδεται την 12η, λόγω της εορτής της Υψώσεως του τιμίου Σταύρου που πλησιάζει, η οποία πάλι αποδίδεται κανονικά την 21η Σεπτεμβρίου. Η γιορτή των Εισοδίων διαρκεί από την 21η μέχρι την 25η Νοεμβρίου, των Χριστουγέννων από την 25η μέχρι την 31η Δεκεμβρίου και της Μεταμορφώσεως από την 6η μέχρι της 13η Αύγουστου. Η θεομητορική γιορτή της Υπαπαντής, εάν μεν συμπέσει στην Τεσσαρακοστή, αποδίδεται αυθημερόν, εάν όμως προηγηθεί απ' αυτή, τότε οι ημέρες του εορτασμού και η απόδοση εξαρτώνται από το πόσο κοντά είναι προς εκείνη. Η γιορτή του Ευαγγελισμού αποδίδεται αυθημερόν, συμπληρωνόμενη στις 26, δηλαδή στη Σύναξη του Αρχαγγέλου Γαβριήλ. Σημειωτέον όμως ότι η διάρκεια του εορτασμού κάθε μίας από αυτές τις γιορτές, ποίκιλλε σε διάφορες εποχές και κατά τα διάφορα Τυπικά. Το Τυπικό επί παραδείγμα της Ευεργέτιδος (ΙΑ΄ αιώνας) τοποθετεί την απόδοση της Υψώσεως στις 15 Σεπτεμβρίου, των Εισοδίων στις 23 Νοεμβρίου, των Επιφανειών στις 13 Ιανουαρίου και της Υπαπαντής στις 6 Φεβρουαρίου. Μεγαλύτερες διακυμάνσεις γνώρισε η διάρκεια της εορτής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στην Εκκλησία των Ιεροσολύμων απεδίδετο στις 22, στη μονή του Στουδίου στις 18, σε άλλες Κωνσταντινουπολίτικες μονές στις 23, αλλά και στις 28 Αυγούστου, όπως συνέβαινε και στο Άγιο Όρος «δια το είναι ταύτην (την Θεοτόκον) και γνωρίζεσθαι προστάτιν κατ' εξοχήν αυτού». Τέλος, ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β΄ ο Παλαιολόγος (1282-1328) όρισε να εορτάζεται η γιορτή αυτή καθ' όλο τον Αύγουστο από 1η μέχρι και της 31η του μήνα.

Με όμοιο τρόπο κατά τη διαμόρφωση του Πεντηκοσταρίου οι ενδιάμεσες σ' αυτό

κινητές γιορτές ακολουθούνται από διαφορετικό αριθμό μεθεορτίων ημερών, και αποδίδονται στην τελευταία μέρα τους.

Κάποιες εορτές Αγίων διατηρούν ίχνη παρατάσεως της εορτής και αποδόσεώς τους. Έτσι η ακολουθία των Γενεσίων του Βαπτιστή (24 Ιουνίου) και της αποτομής της κεφαλής του (29 Αυγούστου) παρατείνονται και την επόμενη ημέρα, η γιορτή των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου παρατείνονται απ' αυτή των Δώδεκα (29/30 Ιουνίου) και η γιορτή του Αγίου Δημητρίου από αυτή του μάρτυρος Νέστορος (26/27 Οκτωβρίου). Ίσως παλαιότερα κάποιοι Άγιοι τιμώμενοι τοπικά γιορτάζονταν για περισσότερες ημέρες. Για παράδειγμα, περί της εορτής του Αγίου Δημητρίου υπάρχει σαφής ένδειξη ότι στη Θεσσαλονίκη κατά τον ΙΔ' τουλάχιστον αιώνα, ακολουθείτο από οκταήμερο εορτασμό, που τελείωνε με απόδοση. Λόγος του Ισιδώρου Θεσσαλονίκης εκφωνήθηκε «την καλουμένην οκταήμερον εορτήν του Αγίου Δημητρίου» (Β. Λαούρδα, Ισιδώρου Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, «ομιλίες εις τας εορτάς του Αγίου Δημητρίου», Θεσσαλονίκη 1954, σ. 43-55. Παράβαλλε και σ. 32). Η πράξη αυτή διατηρήθηκε και από τους Ιταλο-Έλληνες. Το Τυπικό του Αγίου Βαρθολομαίου της Κρυπτοφέρρης (ΙΑ' αιώνας) προβλέπει οκταήμερο εορτασμό για τους κτίτορες της μονής Νείλο και Βαρθολομαίο και τους πολιούχους της Ρώμης, Αποστόλους Πέτρο και Παύλο. Προέβλεπε και τριήμερο εορτασμό των εγκαινίων του ναού της μονής (17-19 Δεκεμβρίου), και χρησιμοποιεί τον όρο «οκταήμερον» κατά μετάφραση προφανώς του λατινικού λειτουργικού όρου «octava».

Σύμφωνα με το ισχύον Τυπικό κατά τα μεθέορτα των εορτών συμπάλλεται η ακολουθία τους, μαζί με αυτή των Αγίων της κάθε ημέρας. Κατά την ημέρα της αποδόσεως, η ακολουθία του μεν Αγίου της ημέρας μεταφέρεται στα αποδειπνα, ή σε άλλη ημέρα, της δε αποδιδομένης εορτής ψάλλεται όλη η ακολουθία, εκτός των αναγνωσμάτων του εσπερινού και της λιτής, του ευαγγελίου του όρθρου και του πολυελέου. Κατά τη λειτουργία λέγονται ο Απόστολος και το Ευαγγέλιο της ημέρας. Και κατά την Κυριακή συμπάλλεται η αναστάσιμη μαζί με την ακολουθία της γιορτής, κατά τις λεπτομερείς διατάξεις του Τυπικού.

Στη Δύση οι γιορτές που παρατείνονταν για οκταήμερο, πολλαπλασιάσθηκαν τόσο, ώστε ήδη κατά τον ΙΔ' αιώνα άρχισαν να τις διακρίνουν σε Μεγάλες και σε Μικρές. Επανειλημμένες απόπειρες για περιορισμό τους δεν τελεσφόρησαν. Έτσι παρουσιάσθηκε νέα κατηγορία, αυτή των «Προνομιούχων», η οποία πάλι υποδιαιρέθηκε σε επί μέρους κατηγορίες. Μέχρι το 1955 υπήρχαν επτά οκταήμερα προνομιούχα, έξι κοινά, πέντε απλά και επί πλέον, υπήρχαν αυτά των εγκαινίων του ναού, του πολιούχου και του επωνύμου Αγίου. Στην κατάσταση αυτή τέθηκε τέρμα μέσω του δεκρέτου της 23ης Μαρτίου 1955 του πάπα Πίου ΙΒ', μέσω του

οποίου περιορίσθηκαν τα οκταήμερα αυτά μόνο στα τρία αρχαία: Χριστουγέννων, Πάσχα και Πεντηκοστής.

Βιβλιογραφία

Σ. Ευστρατιάδου, Το Εορτολόγιο της Ορθόδοξου Εκκλησίας, Αθήνα 1937.

M. R i g h e t t i, Manuale di Storia Jliturgica, II, Milano 1955, β' εκδ. Α.

M a r t i m o r t, L' Eglise en priere. Introduction a la Liturgie, Paris Tournai 1961.

Ιωάννη Φουντούλη

Πηγή: Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τόμ. 2, εκδ. Μαρτίνος Αθ., Αθήνα 1963, στ. 1072-1074.

Ψηφιοποίηση και απόδοση σε απλή γλώσσα Papyrus 52 και N. M. – oodegr.com

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com